משניות מבוארות מסכת שבת פרק טז

המערבת הוא מציל, כיון שיכול לתשלים הא' סעדות כל השבת לא פליג בתקנתם.

כ"א חשון

ג מצילין מפני הדליקה סל מלא כברות, ואף על פי שיש בו מאה סעדות, מאחר שמוציאו בפעם אחת, מתר אפילו ביותר משלש סעדות, ועגול של דבלה, מציל בפעם אחת, אפילו שהוא גדול יותר משלש סעדות, וחבית של יין, אף על פי שאין צריך לו כל כך לאותו שבת, ואומר לאחרים בואו והצילו לכם לצרכיכם, שלש סעדות לכל אחד, ויש אומרים, המצילים יכולים להציל אפילו הרבה, דלאחרים לא חישינן שמא יכבו, שהרי הדליקה גורמת להם שיכולים לזכת מן ההקיסר, (רש"י בשם ר"ת). ואם היו האחרים המצילין קטנים בהלכות שבת, ויודעים שאם ישאלו שכר פועלים לאו שכר שבת הוא, שהרי יכולים להחזיק בהן, שהרי אמר להם הצילו לכם, ואינו רוצה לטרח בחנם, עשין עמו חשבון לאחר השבת לתבע ממנו שכר טרחתן, אבל חסיד לא מיקרי שהסידים מתורתם משלחם בכל דבר שיש בו נדנוד עברה (רש"י), אבל ירא שמים מיקרי, ויין שאינן רוצים לזכות משל אחרים, ואין נקרא שכר שבת דלא נחתו אדעת לקבל שכר. להיכן מצילין אותן המאכלים, לחצר המערבת שנפלה בה הדליקה. בן בתירא אומר, לחצר הסמוכה לה, ואינה רוצה לזכות בה לאחר שהדליקה בשביל ישראל, אסור, אפילו הכי אם הדליקו בשביל ישראל, ואם בשביל ישראל, אסור. עשה גוי כבש לירד בו, יורד אחרים ישראל, ואם בשביל ישראל, אסור. מעשה גמליאל הזקנים שהיו באין בספינה, ועשה גוי כבש לירד בו, וירדו בו רבן גמליאל וזקנים.

ג מצילין סל מלא כברות, ואף על פי שיש בו מאה סעדות, ועגול של דבלה, וחבית של יין. ואומר לאחרים, בואו והצילו לכם. ואם היו פחותין, עושין עמו חשבון השבת. להיכן מצילין אותן, לחצר המערבת. בן בתירא אומר, אף לשאינה מערבת: **ד** ולשם מוציא כל כלי תשמישו, ולובש כל מה שיכול לבלבש, ועוטף כל מה שיכול לעטף. רבי יוסי אומר, שמונה עשר כלים. וחוזר ולובש ומוציא, ואומר לאחרים, בואו והצילו עמי: **ה** רבי שמעון בן נגס אומר, פורסין עוד של גדי על גבי שדה תבה ומגדל שאחז בהן את האור, מפני שהוא מחרך. ועושין מחצה בכל הכלים, בין מלאים בין ריקנים, בשביל שלא תעבר הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים, לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: **ו** נברי שבת אומרים לו כבה ואל תכבה, מפני שאין שביתתו עליהן, אבל קטן שבא לכבות, אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליהן: **ז** כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחז בקורה, ועל צואה של קטן, ועל עקרב שלא תישוך. אמר רבי יהודה, מעשה בא לפני יוחנן בן זכאי בערב, ואמר לו יוחנן בן זכאי אל תמיהנה. **ח** נכרי שהדליק את הנר, ואם בשביל ישראל, אסור. מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל מאותו מים לבהמתו. ואם מלא המים בשביל ישראל, אסור להשקות מאותו מים. עשה גוי בשביל כבש לירד בו מן הספינה לגיבה. יורד אחריו ישראל אם הנר, ואם בשביל ישראל, אסור. מעשה גמליאל הזקנים שהיו באין בספינה, ועשה גוי כבש בשביל ישראל, ירדו בו רבן גמליאל וזקנים.

פרק יז הנה אסור טלטול מקצה שנדרו חז"ל. כתב הרמב"ם בסוף פרק כ"ד הל' ז': מעט דברים בטלטול מקצת דברים בשבת כדרך שהוא שהוא בחול, ומפני הא מנינו באסור זה, אמרו ומה אם הזהירו בנאים ובאים ובזוגות שלא יהא הולכך בשבת כהולכך בחול, ולא שיחת השבת כשיחת החול, שנאמר (ישעיה נח. יג) "ודבר דבר", קל וחומר שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהא כיום חול בעיניו, וכא להגביה ולתקן כלים מפנה למפנה או מניח לבית. אל להצניע אבנים, וכיוצא בהם, שהרי הוא בטל וישב בביתו וכיבש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטלה טעם שנאמר בתורה (דברים יח. יד) למען ינוח, ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה, ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומנויות אלא בטלים כל שימות, כגון הטילון ושוכבי שכל שימות הם מתעסק במלאכה ואם יהיה מתר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שביתה הנברת, לפיכך שביתה בדברים אלו היא שביתה השוה בכל אדם, ומפני דברים אלו נגנו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הנדרש להם שם שיבאר כ"ל. והראב"ד נתן טעם גדר להוצאה, שאם נתיר לטלטל כל דבר יבוא עד ידי לו גם להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. ריש ד' חלקים של מקצה. חלק אחד מקצה מחמת חסרון כיס. דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגם ולא יתפלקד. כ' דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה. כגון אבנים דקנים ומעות וצעצים ומורות ועפר וחול ומת ובעלי חיים, וגרגרות וצמוקים שמונחים במקום המשתכשים, וכל כיוצא בזה לא חזי. ונקרא מקצה מחמת גופו. חלק ג' כלי שמלאכתו לאסור. חלק ד' כלי מעט לגי שלא יכבה (מגא"ו), ושל מתכות אסור, כי מחממו וחזי ליה מבעיר. ועל צואה של קטן כיון קערה, והינו צואה של תרנגולין המעופדת בשאשה שבחצר, מפני קטן שלא יתלכלך בה. בה מתר לטלטל ולהוציאו לאשאבה דגרף של רעי הוא. ואשמעינן התנא דמתר לטלטל כלי לצרף לצד שאינו טל בשבת. ועל עקרב כופין קערה, בשביל שלא תשך. ואם רבי יוחנן בן זכאי מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב שם מקום, שפכו כלי על מנת לצרף, ואמר חוששני לו מחיאת, שמא חיב קרבן משום צידה, כיון שלא היה העקרב רץ אחריו. תנא קמא סבירא ליה דאפילו אינו רץ אחריו כופה עליהם כלי, אבל רץ אחריו מתר להרגו לכלי עלמא. **ח** נכרי שהדליק את הנר לצרכו, משתמש לאורו ישראל. הנר הדליקו בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו, מדרבנן, דחישנן שמא יאמר לו להדליק (רשב"א דף מים בשבת ד"ה גמרא). מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל מאותו מים לבהמתו. ואם מלא המים בשביל ישראל, אסור להשקות מאותו מים. עשה גוי בשביל כבש לירד בו מן הספינה לגיבה. יורד אחריו ישראל אם הנר, ואם בשביל ישראל, אסור. מעשה גמליאל הזקנים שהיו באין בספינה, ועשה גוי כבש בשביל ישראל, ירדו בו רבן גמליאל וזקנים.

על גב דיש לחוש שמא יבבה הבועד כוכבים בשבילן אפילו הכי אם מלא לצרכו מתר, ובכבקה שמעמן לן משום מעשה רב דרבן גמליאל וזקנים, כדמסיק. מעשה גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה, ועשה גוי כבש בשבילו לירד בו, וירדו בו רבן גמליאל וזקנים.

פרק יז הנה אסור טלטול מקצה שנדרו חז"ל. כתב הרמב"ם בסוף פרק כ"ד הל' ז': מעט דברים בטלטול מקצת דברים בשבת כדרך שהוא שהוא בחול, ומפני הא מנינו באסור זה, אמרו ומה אם הזהירו בנאים ובאים שלא יהא הולכך בשבת כהולכך בחול, ולא שיחת השבת כשיחת החול, שנאמר (ישעיה נח. יג) "ודבר דבר", קל וחומר שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהא כיום חול בעיניו, וכא להגביה ולתקן כלים מפנה למפנה או מניח לבית. אל להצניע אבנים, וכיוצא בהם, שהרי הוא בטל וישב בביתו וכיבש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטלה טעם שנאמר בתורה (דברים יח. יד) למען ינוח, ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה, ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומנויות אלא בטלים כל שימות, כגון הטילון ושוכבי שכל שימות הם מתעסק במלאכה ואם יהיה מתר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שביתה הנברת, לפיכך שביתה בדברים אלו היא שביתה השוה בכל אדם, ומפני דברים אלו נגנו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הנדרש להם שם שיבאר כ"ל. והראב"ד נתן טעם גדר להוצאה, שאם נתיר לטלטל כל דבר יבוא עד ידי לו גם להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. ריש ד' חלקים של מקצה. חלק אחד מקצה מחמת חסרון כיס. דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגם ולא יתפלקד. כ' דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה. כגון אבנים דקנים ומעות וצעצים ומורות ועפר וחול ומת ובעלי חיים, וגרגרות וצמוקים שמונחים במקום המשתכשים, וכל כיוצא בזה לא חזי. ונקרא מקצה מחמת גופו. חלק ג' כלי שמלאכתו לאסור. חלק ד' כלי

כ"א חשון

שמלאכתו לתתר ומונח עליו דבר מקצה, ואפלו הוסרו בשבת כיון שהיה עליו בין השמשות, מנו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכלי יומא. (מתוך הקדמת משנה ברורה לסימן ש"ח). **א) כל הכלים** שמלאכתן להתר שיש להן דלתות **נטלין בשבת ובדלתותיהן** שנתפקרקו עמהן, אף על פי שנתפקרקו בחול נטלין הדלתות אגב הכלים בשבת. שאינו דומין לדלתות הבית שאפשלי נתפקרקו בשבת אינן המוכן לכלי, לפי שאינן מן המוכן לכלי, אבל דלתות הכלים הן כלי אגב אביהן. **ב) נוטל אדם** בשבת קרנס פגיש. לצפצף מן הגבולים, אפלו הם הפגיש הוא של עלים שלו לבדן, ומתר לטלטלו לצרך גופו. וכן לאסור, מתר לטלטלו לצרך גופו. וכן נוטל בשבת ורדים שמיחיד לבקבק עצים, להחזיק בהן את הדבלה. בדרוסים יחד בעגול שהיא קשה, ובריך קרדם לחתיכה. וכן נוטל את המכלים מסור, כדי לטול בה את הגבינה הקשה. מגרפה, לגרוף ולהוציא בה את הגרוגרות מן החביות. את הרחת שוזרים בו תבואה בגרן, ואת המולג גדול שמנפכין בו את הקש בגרן, ונטלים בשבת כדי לתת עליו אוכלים לקטן, את הכוש, עקל. פלך שטוות בו הנשים, ואת הכרכר עץ חד של אוגרים נטלים בשבת, כדי לתחוב בו פרות רכים בעגול תותים. מחט של יד שתופרין בו את הבגדים נטל, כדי לטול בו את הקוץ שנכנס בבשרו, שמתר להוציא קוץ מבשרו בשבת. ושל סקאים, מחט גדול שתופרין בו שקין, ומטלטלין אותה מפני שקראויה לפתוח בו את הדלת, אם נאבד לו המתפתח שמכניס בתוך המנעול ופותחו. **ג) קנה של זיתים,** שבורה בו את הזיתים בם נמוחו בו קרצן, וראוויות לעצרן בבית הבד. אם יש קשר פקק בראשו של קנה, שעל ידי הפקק נשאר שם מקצת שמן, שיכול לבדקו אם הן כבר ראויות לעצרן. **מקבל טמאה,** כדברי בית שמאי, ואם לאו שאין בו פקק בהקנה, אף שהקנה חלול אין חללו עשוי לקבל כלים, לכן אם מקבל טמאה, דהוה ליה פשוטי כלי עץ שאינו מקבל טמאה. **בין כך** שיש קשר, **ובין כך** שאין קשר, **נטל מקצתו** בשבת, דהא כלי הוא שעשוי לבדוק בו את הזיתים. **ד) רבי יוסי אומר, כל הכלים** אף שמלאכתם לאסור, **נטלין** בשבת לצרך גופו אל לצרך מקומן, **חוץ מן המסר הגדול** שנוסרין בו קורות, כיון שהוא חס עליו שלא יפגם, הוה ליה מקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלן בשבת. **ויתד** של מחרשה, הינעשוי בעין סכין גדול שבצה מחרשה, וקפיד עליו שלא יפגם, ומיחזר ליה מקום, דלא חזי למלאכה שחרשה, ונמצא שלא יפגם חסרון כיס, אסור לטלטלן בשבת. **כל הכלים** שמלאכתן להתר כגון כוסות, **נטלין לצרך** גופו אל מקומו. **ושלא לצרך** גופו אל מקומו גם בן מתר, כשמטלטלן מחמה לצל שלא יתקלקלו, או כדי שלא יצבבו, וכלי שמלאכתו לאסור רק לצרך גופו ומקומו מתר, לכן לטלטלו מחמה לצל אסור. **רבי נחמיה אומר, אין נטלין אלא לצרך** מקומן. **ר' שמעון אומר, אין נטלין אלא לצרך** גופו. **ה) כל הכלים** נטלין בשבת, **ובלבד שיהיו עושין** שבריהם **מעין** בעינן שיהיו עדין ראוים **לכסות בהן את** בעינן שיהיו ראוים **לכסות בהן את בית החבית, שברי זכוכית** בעינן שיהיו ראוים **לכסות בהן את בית חבית** בעינן שיהיו ראוים **לכסות בהן את בית הדבש** בעינן שיהיו ראוים **לכסות בהן את בית הדיו** בעינן שיהיו ראוים **לצוק לתוכן** שמן, **ולצוק לתוכן** שמן, אבל אם כבר אינם ראוים לצק לתוכן שמן, אבל אם שראוים עדין לכסות בם הפך אסור לטלטלם. **ו) האבן שתבאה בה** דלעת יבשה חלולה צפה על פני המים ואינה שואבת יפה, ונותנים בה אבן לתכבידה, אם האבן מהדק בה שאם תפול אינה בהקרויה **ואינה נוטלת** האבן, שההקרוהו יפה אז **ממלאין בה** מים בשבת, ואין האבן מקצה אלא הרי הוא כגוף כגוף. **ז) ואם לאו** שאין האבן מהדק אלא נופל מהקרויה. אזי **אין ממלאין בה** מים בשבת, שהאבן מקצה הוא. **זמורה** של בפן ארבה ותלולה. **שהיא קשורה בטפיח** קטן לשאבב בו מים מן הבור, והזמורה משמשת לה כמין חבל. **והזמורה בה** בטפיח מים **בשבת.** דהזמורה הרי היא כגוף הטפיח, ואם אינה קשורה אסור לטלטלה, שמא תנא שמא יפול מדאי ויקטם ממנו ומנצא מתקן כלי. **ז) פקק** שסותם **החלון,** רבי אליעזר **אומר, בזמן** שהוא הפקק נטל לחלון, וגם **ותלוי** באויר שהחבל שקשור בו אינו נגרר בארץ. **ופוקין** בו סותמין את החלון בשבת, שאין כאן תוספות בנין, **ואם לאו** שאינו תלוי, אף על פי שהוא קשור, אין **פוקין** בו את החלון בשבת, דנראה כמוסיף על הבנין, וסבר דאין מוסיפין אהל עראי בשבת. **וחכמים אומרים, בין כך** בין שקשור **ותלוי, ובין כך** שאינו קשור **ותלוי, פוקין** בו את החלון בשבת, הואיל והיה מוכן לחלון, וגם הוא מוסיף מאהל לבך, דסברי רבנן מוסיפין על אהל עראי בשבת. **ח) כל כסויי הכלים שיש להם בם בית אחיזה, נטלים בשבת,** דכיון דיש להם בית אחיזה יש על הכסוי תורת כלי, **אמר רבי יוסי, במה דברים אמורים** בית אחיזה, דזוקא **בכסויי הקרקעות,** כגון כסוי של בור דאם אין להם בית אחיזה אסור לכסות בהם, דהוה ליה כבורה, ויכשיש שם בית אחיזה מתר, דאז מוכן שאינה עשויה לסתימת קרקע, כגון חגור וכיוצא בו אלא להסיר המחברים לקרקע, **אבל בכסויי הכלים** אפלו המחברים לקרקע, כגון חגור וכיוצא בו **בין כך** בין שיש להם בית אחיזה, **ובין כך** שאין בית אחיזה, דסבירא ליה דכיון שהם מחברים לקרקע אינם בקרקע, ורבנן סבירא להו דכיון דמחברים לקרקע הוה בקרקע, דנזרינן אטו כיסוי בור ודחת. אבל בכסוי כלים כלי עלמא לא פליגי דמתר לטלטלם, אף על פי שאין להם בית אחיזה, והוא שתקנם בהם מעבודה ביום. והכינם לכסות הכלי, אז שנשתמש בהם מבעוד יום.

פרק יח א) מפנין מהאוצר אפלו ארבע קפות, בכל קפה כ' סאין, מאוצר קטן שיש בו רק חמש קפות, **וחמש קפות** מאוצר גדול (שיר"ע סימן של"ג סעיף א') ולא יותר מחמש, **של תבן ושל תבואה** המונים למאכלו או למאכל בהמתו, אם צריך למקום **אפלו הרחוקים,** לקחם בם בסעדה, **ומפני בטול בית המדרש,** כדי להושיב שם תלמידים לשמע הדרשה, **אבל** שלא לדבר מצוה אסור לתחתיל לפנות אוצר בשבת משום טרחא, **אבל לא** יפנה **את האוצר** לגמרו, כלומר שלא יגמור את האוצר כולו עד שיגיע לקרקעותיו, דלמא שב ואל לאשוויי גומות. ומפקיע התנא קפות מתר לפנות,

פרק יח א מפנין מהאוצר אפלו ארבע קפות, בכל קפה כ' סאין, מאוצר קטן שיש בו רק חמש קפות, **וחמש קפות** מאוצר גדול (שיר"ע סימן של"ג סעיף א') ולא יותר מחמש, **של תבן ושל תבואה** המונים למאכלו או למאכל בהמתו, אם צריך למקום **אפלו הרחוקים,** לקחם בם בסעדה, **ומפני בטול בית המדרש,** כדי להושיב שם תלמידים לשמע הדרשה, **אבל** שלא לדבר מצוה אסור לתחתיל לפנות אוצר בשבת משום טרחא, **אבל לא** יפנה **את האוצר** לגמרו, כלומר שלא יגמור את האוצר כולו עד שיגיע לקרקעותיו, דלמא שב ואל לאשוויי גומות. ומפקיע התנא קפות מתר לפנות,

משניות מבוארות

מסכת שבת פרק יז - יח

פרק יז א כל הכלים נטלין בשבת ודלתותיהן עמהן, אף על פי שנתפקרקו בשבת. שאינן דומין לדלתות הבית, לפי שאינן מן המוכן: **ב** נוטל אדם קרנס לפצע בו את האגוזים, וגרדם לחתוך את הדבלה. מגרה, לגרר בה את הגבינה. מגרפה, לגרף בה את הגרוגרות. את הרחת שבה את הקוץ, ושל סקאים, לתחוב בה את מחט של יד, לטל בה את הקוץ. ושל סקאים, לתחוב בה את הדלת: **ג** קנה של זיתים, אם יש קשר בראשו, מקבל טומאה, ואם לאו, אין מקבל טומאה. בין כך ובין כך, נטל בשבת: **ד** רבי יוסי אומר, כל הכלים נטלין, חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרשה. כל הכלים נטלין לצרך ושאינו לצרך. רבי נחמיה אומר, אין נטלין אלא לצרך: **ה** כל הכלים הנטלין בשבת, שברי'הן נטלין (עמהן), ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה, שברי' ערבה לכסות בהן את בית החבית, שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך. רבי יהודה אומר, ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה, שברי' ערבה לצוק לתוכן מקבה, ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן: **ו** האבן שבקרויה, אם ממלאין בה ואינה נופלת, ממלאין בה, ואם לאו, אין ממלאין בה. זמורה שהיא קשורה בטפיחים, ממלאין בה בשבת: **ז** פקק שהחלון, אם אינו תלוי, אין פוקין בו בשבת. אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור ותלוי, פוקין בו, ואם לאו, אין פוקין בו. וחכמים אומרים, בין כך ובין כך פוקין בו: **ח** כל כסויי הכלים שיש להם בית אחיזה נטלים בשבת. אמר רבי יוסי, בבמה דברים אמורים. בכסויי הקרקעות. אבל בכסויי הכלים, בין כך ובין כך נטלים בשבת:

פרק יח א מפנין קפות בשבת, וחמשת קפות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש, אבל לא את האוצר.